

SPLIT DANI OTVORENOG ATELIJERA VASKA LIPOVCA

Stvoren za veličanstvene urbane intervencije

Lipovca nisu zanimali golemi spomenici istrgnuti iz konteksta, već likovne intervencije osmišljene po mjeri grada i građana: vedri znakovi u prostoru koji mame osmijehe na lica, podjednako razumljivi i prihvatljivi povjesničarima umjetnosti, laicima, pa čak i maloj djeci

JELENA MANDIĆ-MUŠČET

Objavljeno: 14. 7. 2011. u 14:44 Zadnja izmjena: 14. 7. 2011. u 16:41

FOTO: VJESNIK

Biciklist« koji su osvojili zagrebačku i splitsku publiku danas su pohranjeni u skladištu

Nasuprot megalomanskim idejama o 40 metara visokom kipu Isusa Krista, koje se u gradu pod Marjanom pojavljuju kao gljive poslije kiše, u srijedu je na početku Vukovarske ulice u Splitu, tiho i skromno, gotovo bismo mogli reći posve prirodno, niknulo »Plavo stablo« Vaska Lipovca, jednoga od velikih hrvatskih umjetnika druge polovice 20. stoljeća.

Jednostavna forma intenzivnoga kolorita najnoviji je prilog izgubljenoj ljepoti javnoga prostora, o kojoj je splitski umjetnik intenzivno razmišljao cijeloga radnoga vijeka. Lipovca nisu zanimali golemi spomenici istrgnuti iz konteksta, već likovne intervencije osmišljene po mjeri grada i građana: vedri znakovi u prostoru koji mame osmijehe na lica, podjednako razumljivi i prihvatljivi povjesničarima umjetnosti, laicima, pa čak i maloj djeci. Dovedi umjetnost na ulicu bila je njegova višedesetljetna opsesija koja, unatoč duboko humanim motivima, na splitskim ulicama nije ostavila vidljivjega traga.

Brojni prijedlozi ostali su nerealizirani, uključujući i njegov par šetača, koji pamtimo u privremenom postavu nakon preuređenja splitske rive prema rješenju Studija 3LHD. Prolaznici su bili oduševljeni, jednako kao i prvonagrađeni arhitekti, koji su zagovarali ideju da Lipovčevi šetači trajno ostanu na rivi.

FOTO: VJESNIK

U gradu su, prisjeća se arhitekt Saša Begović, tvrdili da više nemaju novca u budžetu i tako su Lipovčev kapetan s lulom i njegova šutljiva družica (dvodijelna skulptura inače nosi naziv »Nedjelja 1938.«) odšetali natrag u atelijer.

Sjećanje na tematski fantastično uklopljene figure danas je potisnuto agresivnim idejama koje Marjanu prijete pod krinkom Isusa Krista, a splitsku rivu vide kao idealnu ledinu za čak tri spomenika: Franji Tuđmanu, Ivanu Pavlu II. i slobodi.

Podsjećajući da je Split bio spomenička pustinja, povjesničar umjetnosti i profesor na splitskoj Umjetničkoj akademiji Ive Šimat Banov te prijedloge

šćitava kao euforičan, anakron, pa čak i retardiran oblik nadoknađivanja ili

Lipovca nisu zanimali golemi spomenici istrgnuti iz konteksta, već likovne intervencije osmišljene po mjeri grada i građana: vedri znakovi u prostoru koji mame osmijehe na lica, podjednako razumljivi i prihvatljivi povjesničarima umjetnosti, laicima, pa čak i maloj djeci

poimanja spomeničke forme.

»U odnosu na prijašnje shvaćanje spomenika, mi smo otišli korak unazad. Na djelu je primitivizam koji spomenik ne shvaća kao uljuđeni prostor kretanja i življenja«, kazuje Šimat Banov, ističući da bi formiranje parka Lipovčevih skulptura bio pravi kulturni i turistički potez u gradu pod Marjanom.

Naš sugovornik prisjeća se da je Vasko Lipovac bio dobar kao kruh, da se njegova familija bavila pekarskim poslom i da je čak i njegova fizička forma podsjećala na obli kruh. »I njegove umjetničke forme su takve, to je sve povezano. On je malo govorio, ali kod njega je uvijek bilo jako toplo«, dodaje Šimat Banov, pa zajedno dolazimo

do zaključka da su nam Lipovčeva djela danas, u ozračju neshvatljivo morbidnih ideja, potrebna poput kruha.

Postavljanjem skulpture »Plavo stablo« u Vukovarskoj ulici, u neposrednoj blizini umjetnikova radnog prostora, završili su »Dani otvorenog atelijera Vaska Lipovca«, manifestacija kojom je udruga Val nastojala podsjetiti na 80. obljetnicu rođenja i petu godišnjicu umjetnikove smrti.

Odškrinutim vratima Lipovčeva atelijera, u kojemu se natiskalo više od 2000 skulptura, slika i crteža (brodova i momara, udovica i kurtizana, svetaca i sportaša...) njegova je obitelj, saznajemo od sina Marija Lipovca, željela upozoriti na činjenicu da se mnoga umjetnikova djela, među kojima i pedesetak »Biciklista«, nalaze dislocirana u skladištima jer u atelijeru koji je Lipovac kupio početkom devedesetih godina nema dovoljno prostora.

S pravom vjerujući u snažan prezentacijski potencijal Lipovčevih radova, inspiriranih morem, sportom, erotikom i sakralnim temama, obitelj predlaže osnivanje galerije Vaska Lipovca, i to u staroj ambulanti tvrtke Pomgrad, u neposrednoj blizini atelijera. Ondje bi bilo mjesta ne samo za stalni postav Lipovčevih radova, već i za svojevrsan kulturni centar s izložbenim prostorom za gostovanje drugih umjetnika, arhivom, radionicom, knjižarom i drugim sadržajima.

FOTO: VJESNIK

Sudbina projekta je neizvjesna, jer obitelj zainteresirana za model privatno-javne zaklade još nije pronašla partnera. No, što bi takva institucija značila Splitu? Prema mišljenju arhitekta Jerka Rošina, koji je s umjetnikom surađivao u nizu projekata, Split bi s Lipovčevom galerijom nedvojbeno profitirao.

»Split je sazrio za Galeriju Vaska Lipovca. Tu bi manje bila riječ o odavanju počasti Lipovcu, a više o šlepanju Splita uz njegovu umjetnost na kojoj bi Grad trebao graditi vlastiti imidž. Lipovac bi trebao ući doslovno u prostor grada«, izjavljuje Rošin, ističući da je on vrlo atraktivan umjetnik, dopadljiv i onima koji se u umjetnost ne razumiju, ali je u njegovu slučaju lako čitaju.

Zbog te komunikativnosti Lipovčeve skulpture su više nego dobrodošle u javnom prostoru. Njegov spomenik slavnemu košarkašu Draženu Petroviću postavljen je u Olimpijskom centru u Lausannei, skulptura Crveni cvijet nalazi se ispred Ekonomskog fakulteta u Splitu, a likovno je opremio mnoge crkve i hotele u Dalmaciji. Posebno se ističu njegove vratnice crkve blažene Ozane Kotorske u Kotoru u Crnoj Gori.

»On je stvarao bez napora, kao kroz igru, zato je i stvorio golemu količinu radova. Radio je bez potrebe da napravi veliko, značajno djelo«, navodi Rošin, ističući umjetnikovu sklonost prema urbanim intervencijama.

Prije četrdesetak godina, dodaje naš sugovornik, nismo razgovarali o podizanju spomenika ovomu ili onomu, već o likovnim intervencijama u gradu. Razmišljali smo o tome kako odgovoriti na potrebe prostora. Likovne intervencije ne samo što oplemenjuju prostor, one odgajaju ljude i pokazuju likovnu i društvenu zrelost«, napominje Rošin.

Napredne ideje iz sedamdesetih nisu naišle na plodno tlo, dodaje ravnatelj Muzeja Meštrović Andro Krstulović Opara, pa Split danas ima samo banalne spomenike srdeli, motiki i tovaru.

Galerija Vaska Lipovca bila bi velik iskorak za Split, koji je za vrijeme gradonačelnikovanja Zvonimira Puljića dobio Galeriju Vidović, obnovljenu Galeriju umjetnina, Etnografski muzej, izložbeni prostor u Staroj gradskoj vijećnici i niz drugih kulturnih sadržaja.

»To sretno razdoblje je iznimka, ali tvrdim da iznimka može potvrđivati pravilo. Ponovit će se taj trenutak. Siguran sam da nećemo, kao u slučaju Emanuela Vidovića, čekati 30 godina na galeriju Vaska Lipovca. Ona je sada trenutak kontemplacije, ali može postati žarišno mjesto susreta i nadahnuća mladim umjetnicima«, optimističan je Krstulović Opara.

U očekivanju nekih civiliziranih i prosvijećenih političara, koji umjetnost neće iskorištavati samo u svrhu nadglasavanja, uživajmo u Lipovčevu najjačem oružju - humoru. Vedrine ima na pretek, besplatna je i zarazno se širi iz atelijera Vukovarskom ulicom, dajući nam duhovnu snagu da ispod »Plavoga stabla«

Njegovi brojni prijedlozi ostali su neprepoznati, a Vaskova kapetana s lulom i njegovu šutljivu družicu, koje pamtimo u privremenom postavu nakon preuređenja splitske rive, trebali bi zamijeniti spomenici Franji Tudmanu, Ivanu Pavlu II. i slobodi

potražimo iscjeljujuću hladovinu.

SKULPTURA – SREDSTVO ZA POLITIČKO NADGLASAVANJE

Prijedlozi za postavljanje novih spomenika u Splitu izazvali su negodovanje i Andre Krstulovića Opare, koji sa žaljenjem konstatira da smo malo toga naučili od Vaska Lipovca, posebno u svjetlu »komičnih događaja u gradu, s političkom pauperizacijom koja je devalvirala vrijedne ideje pametnih i kreativnih ljudi«.

Skulptura je, tvrdi Krstulović Opara, postala sredstvo za političko nadglasavanje. »Ovaj retrogradni, neprihvatljivi fenomen kojemu smo aktualni svjedoci u Splitu okreće kompletnu filozofiju koju smo od Lipovca trebali naučiti. Skulptura se nameće u već formirane prostore koji su prezasićeni sadržajima i porukama, a Lipovčeva poruka je skulpturom obogatiti nedovršeni prostor. Vasko Lipovac i njegovi suradnici su prije 40 godina ulazili u javni prostor Splita 3, u takozvane spavaonice, nastojeći uz pomoć umjetnosti oplemeniti prostor i formirati ga na pravi način.«

Takvu posvetu prostoru, smatra ravnatelj Muzeja Meštrović, današnje splitsko stanovništvo ne razumije. Andro Krstulović Opara

VANDALIZAM ODOZGO I NEUKOST ODOZDO

Isti problem vlada i u Splitu i u Zagrebu: vandalizam odozgo i neukost odozdo, dijagnosticira povjesničar umjetnosti Ive Šimat Banov. Pred tom megalomanijom i doslovnošću izgubili su se Vaskovi šetači s rive jer nikomu ne donose političke ni druge poene.

»Heretički postavjam ideju: na rivi bi trebalo postaviti petnaestak skulptura Vaska Lipovca: njegove mornare, 'lake' dame, kapetane... To bi bilo fantastično! Međutim, to je jedan viši oblik svijesti i samosvijesti, koji ćemo još čekati. Teškom mukom je došlo i do postavljanja 7,5 metara visoke skulpture 'Plavo stablo' u blizini njegova atelijera u Vukovarskoj. Posrijedi je smjerna, gotovo skromna priča, ali na žalost privremena, samo na tri mjeseca«, navodi Ive Šimat Banov.

GRIJEH PROPUSTA U SPLITU

Na pitanje zašto Lipovčeve likovne vizije, pune optimizma i atraktivnoga kolorita, unatoč brojnim pokušajima nisu oplemenile splitski javni prostor, Jerko Rošin navodi »općenitu tromost materijala u Splitu, u kojemu se sve događa s velikom zadržkom«.

»Određene ideje trebale su biti prisutne barem dvadeset, trideset godina da bi mogle biti prihvaćene. To je dijelom iz mentaliteta grada, iz opreza, iz komoditeta... Ljudi teško mijenjaju ono što imaju, koliko god time bili nezadovoljni. Sjetimo se samo koliko je trebalo proći vremena da Split dobije Galeriju Vidović i Galeriju umjetnina. S druge strane, taj oprez ima jednu dobru stranu, daje dovoljno vremena da se detaljno promisli. Ipak, kad bih podvukao crtu, u Splitu je više prisutan grijeh propusta nego grijeh učinjenoga«, kazuje Jerko Rošin.